

**W SPRAWIE TERMINOLOGII ORGANÓW SAMORZĄDOWYCH
I NAZW WOJEWÓDZTW W JĘZYKU NIEMIECKIM
PRZYCZYNEK KRYTYCZNY DO STANOWISKA KONWENTU MARSZAŁKÓW RP**

Artur Dariusz Kubacki

Autor jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem w Instytucie Filologii Germańskiej UŚ oraz tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego. Prowadzi zajęcia praktyczne i seminaria dla studentów translatoryki z zakresu tłumaczeń tekstów prawnych i prawniczych oraz ekonomicznych i użytkowych. W 1997 roku założył Biuro Rachunkowe i Tłumaczeń „KUBART” w Chrzanowie, którym kieruje do dziś. Jest członkiem PT TEPIS i STP.

W niniejszym artykule chciałbym zwrócić uwagę na konieczność krytycznego podejścia do ekwiwalentów przyjętych 4 marca 2000 r. przez Konwent Marszałków RP, dotyczących terminologii organów samorządowych i nazw województw w czterech językach obcych. Ja zajmę się analizą ekwiwalentów niemieckich. Departament Instytucji Europejskich i Polityki Regionalnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych przedstawił w piśmie z dnia 24 maja 2000 r. do Rady Naczelnej PT TEPIS stanowisko Konwentu Marszałków RP w zakresie nazewnictwa jednostek podziału terytorialnego państwa i organów samorządowych RP. Propozycje Konwentu zostały umieszczone w Biuletynie TEPIS (41/2000: 27), a następnie na witrynie internetowej PT TEPIS. Jak słusznie wynika z umieszczonego tam komentarza Rady Naczelnej PT TEPIS, propozycje Konwentu Marszałków RP mają prawie charakter urzędowej terminologii autorytatywnej, chociażby ze względu na rangę tak prestiżowej instytucji sygnującej te tłumaczenia, jaką jest Konwent Marszałków RP. Należy przy tym domniemywać, że terminologię tę opracowali tłumacze we współpracy ze znawcami przedmiotu w instytucji, która ją przyjęła.

W wspomnianym powyżej Biuletynie TEPIS stwierdzono, iż propozycje ekwiwalentów wzbudzają – szczególnie w środowisku tłumaczy języka niemieckiego – wiele kontrowersji. Zapowiedziano także publikację krytycznych komentarzy w „Lingua Legis”, co nie znalazło niestety do dziś pokrycia.

Na liście terminologicznej Konwentu Marszałków RP znajduje się 48 terminów. Po przeprowadzeniu szczegółowej analizy językoznawczej terminologii organów samorządowych i nazw województw można wysunąć następujące uwagi krytyczne:

1. Niepoprawna deklinacja rodzajnika określonego:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Radny województwa</i>	<i>Abgeordneter /Abgeordnete des Wojewodschaft</i>	<i>Abgeordneter /Abgeordnete der Woiwodschaft</i>
<i>Wiceprzewodniczący zarządu województwa</i>	<i>Stellvertretender Vorsitzender der Vorstands der Wojewodschaft</i>	<i>Stellvertretender Vorsitzender des Woiwodschaftsvorstands</i>

2. Brak konsekwencji w użyciu rodzajnika określonego przy wymienianiu poszczególnych terminów:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Urząd marszałkowski województwa</i>	<i>das Marschallamt der Wojewodschaft</i>	<i>Marschallamt der Woiwodschaft</i>

3. Wybór wariantu pisowni nazw województwo i wojewoda bliższych ortografii polskiej, a nie niemieckiej, choć dokument przeznaczony jest dla odbiorcy niemieckiego:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Województwo</i>	<i>Wojewodschaft</i>	<i>Woiwodschaft</i>
<i>Wojewoda</i>	<i>Wojewod(e)</i>	<i>Woiwod(e)</i>

- Należy zauważyć, iż większość słowników mono- i bilingwalnych, a także innych źródeł leksykograficznych podaje tylko jedną wersję pisowni ekwiwalentu województwa w języku niemieckim, np.: Duden 2003: 1753; PONS 2001: 496; Chodera, Kubica, Bzdęga 2003: 1139; Walewski 2002: 506; <http://de.wikipedia.org/wiki/Woiwodschaft>.

4. Niekonsekwentne używanie złożów niemieckich, co czasami może prowadzić do naruszenia zasady jednego ekwiwalentu dla tego samego pojęcia (Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem, 2005: 89), np.:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Zarząd województwa</i>	<i>Wojewodschafsvorstand</i>	<i>Woiwodschafsvorstand</i>
<i>Członek zarządu województwa</i>	<i>Mitglied des Vorstands der Wojewodschaft</i>	<i>Mitglied des Woiwodschafsvorstands</i>
<i>Urząd województwa</i>	<i>Wojewodschaftsamt</i>	<i>Woiwodschaftsamt</i>
<i>Kancelaria marszałka</i>	<i>Kanzlei des Marschalls</i>	<i>Marschallamt</i>
<i>Organy województwa</i>	<i>Organe der Wojewodschaft</i>	<i>Woiwodschaftsorgane</i>
<i>Organy powiatu</i>	<i>Powiatorgane</i>	<i>Landkreisorgane</i>

Należy przy okazji zwrócić także na to uwagę, iż niemieckie kompozita nie zawsze mogą być wymieniane na przydawkę dopełniaczową, np.:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Prezydent miasta</i>	<i>Stadtpräsident / Präsident der Stadt</i>	<i>Stadtpräsident</i>

W tym przypadku w języku niemieckim istnieją bowiem ograniczenia formalno-semantyczne, gdyż grupa imienna *Präsident der Stadt* wymaga konkretnego określenia miasta, np. *Präsident der Stadt Warszawa*, natomiast złożenie *Stadtpräsident* oznacza nazwę funkcji sprawowanej przez osoby w miastach liczących powyżej 100.000 mieszkańców (odpowiednik burmistrza i wójta).

Ponadto w przypadku terminologii fachowej w niemczyźnie o wiele częściej stosuje się złożenia aniżeli grupę imienną, np.:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Marszałek województwa</i>	<i>Marschall der Wojewodschaft</i>	<i>Woiwodschafsmarschall</i>

5. Brak konsekwencji w podawaniu wariantów terminów – czasami warianty się podaje, czasami nie

Wydaje się, że rozsądniejsze byłoby przyjęcie wersji jednowariantowej. Jeżeli tłumaczenie zbioru terminów ma pełnić rolę wzorca, to trzeba przyjąć którąś z możliwych opcji i konsekwentnie ją lansować.

6. Brak konsekwencji oraz uwzględnienia utworzonych już w Polsce przedwojennej niemieckich ekwiwalentów obowiązujących przy tworzeniu terminów organów samorządowych, np.:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Powiat</i>	<i>Powiat (Landkreis)</i>	<i>Landkreis</i>
<i>Starosta</i>	<i>Starost</i>	<i>Landrat</i> <i>Bezirkshauptmann (österr.)</i>
<i>Starostwo powiatowe</i>	<i>Powiatstarostei</i>	<i>Landratsamt</i> <i>Bezirkshauptmannschaft (österr.)</i>
<i>Gmina</i>	<i>Gmina (Gemeinde)</i>	<i>Gemeinde</i>
<i>Wójt</i>	<i>Wojt</i>	<i>Gemeindevorsteher</i>
<i>Burmistrz</i>	<i>Bürgermeister</i>	<i>Bürgermeister</i>
<i>Sóltys</i>	<i>Soltys (Schultheiß)</i>	<i>Dorfältester</i> <i>Ortsvorsteher (österr.)</i>

W polsko-niemieckim słowniku PONS (2001: 496) pod definicją terminu „województwo” znajdujemy m. in. następującą wskazówkę: „(...) Eine województwo besteht aus **Kreisen**, die sich in **Gemeinden** aufteilen. Die województwo wird vom wojewoda verwaltet, der vom Ministerpräsidenten ernannt wird.“

U Zippera i Uricha (1919) odnajdujemy takie ekwiwalenty nazewnictwa organów samorządowych, jak: *powiat (Kreis)*, *radca ziemski (Landrat)*, *gmina (Gemeinde)*, *wójt (Gemeindevorsteher)*, *burmistrz (Bürgermeister)*.

We współczesnym języku niemieckim w nazewnictwie organów samorządowych używa się zgodnie z uzusem językowym w Niemczech takich pojęć, jak: *Landratsamt (starostwo powiatowe)* czy *starosta (Landrat)*. Duden (1996: 924) podaje następujące parafrazy tych terminów:

„Landrat – oberster Beamter eines Landkreises, Leiter der Kreisverwaltung“

„Landratsamt – einem Landrat unterstellte Behörde“.

Jak wynika z powyższych definicji, ekwiwalenty *Landrat* oraz *Landratsamt* mogą być użyte do nazwania polskiej funkcji *starosta* i polskiej instytucji *starostwo powiatowe*.

Ponadto czasami tłumacz powinien dostosować terminologię do oczekiwań odbiorcy tłumaczenia. Skoro wiemy, iż teksty wyjściowe trafią do odbiorcy w Austrii, to czemu nie zastosować terminologii w przekładzie, która tam się utarła, np. *starostwo powiatowe (Bezirkshauptmannschaft)*, *starosta (Bezirkshauptmann)*.

Dobrym źródłem do ukucia lub sprawdzenia terminu mogą okazać się zasoby internetu, np. wpisując w wyszukiwarce termin „Gemeindevorsteher” otrzymujemy definicję na witrynie Wolnej Encyklopedii Wikipedia, który zdefiniowano tam w następujący sposób: „Der **Gemeindevorsteher** ist im Fürstentum Liechtenstein der oberste Vertreter der jeweiligen Gemeinde”

7. Brak konsekwencji w nazewnictwie województw w języku niemieckim:

Termin polski	Ekwiwalent niemiecki wg propozycji Konwentu Marszałków RP	Korekta względnie modyfikacja ekwiwalentu niemieckiego
<i>Województwo dolnośląskie</i>	<i>Wojewodschaft Niederschlesien</i>	<i>Woiwodschaft Niederschlesien</i>
<i>Województwo kujawsko-pomorskie</i>	<i>Wojewodschaft Kujawien-Pommern</i>	<i>Woiwodschaft Kujawien-Pommern</i>
<i>Województwo lubelskie</i>	<i>Wojewodschaft Lublin</i>	<i>Woiwodschaft Lublin</i>
<i>Województwo lubuskie</i>	<i>Wojewodschaft Lebuser Land</i>	<i>Woiwodschaft Lebus</i>
<i>Województwo łódzkie</i>	<i>Wojewodschaft Lodsch / Lodz</i>	<i>Woiwodschaft Lodz</i>
<i>Województwo małopolskie</i>	<i>Wojewodschaft Kleinpolen</i>	<i>Woiwodschaft Kleinpolen</i>
<i>Województwo mazowieckie</i>	<i>Wojewodschaft Masowien</i>	<i>Woiwodschaft Masowien</i>
<i>Województwo opolskie</i>	<i>Wojewodschaft Oppeln</i>	<i>Woiwodschaft Oppeln</i>
<i>Województwo podkarpackie</i>	<i>Wojewodschaft Vorkarpaten</i>	<i>Woiwodschaft Vorkarpaten</i>
<i>Województwo podlaskie</i>	<i>Wojewodschaft Podlachien</i>	<i>Woiwodschaft Podlachien</i>
<i>Województwo pomorskie</i>	<i>Wojewodschaft Pommern</i>	<i>Woiwodschaft Pommern</i>
<i>Województwo śląskie</i>	<i>Wojewodschaft Schlesien</i>	<i>Woiwodschaft Schlesien</i>
<i>Województwo świętokrzyskie</i>	<i>Wojewodschaft Heiligkreuz</i>	<i>Woiwodschaft Heiligkreuz</i>
<i>Województwo warmińsko-pomorskie</i>	<i>Wojewodschaft Ermland-Masuren</i>	<i>Woiwodschaft Ermland-Masuren</i>
<i>Województwo wielkopolskie</i>	<i>Wojewodschaft Großpolen</i>	<i>Woiwodschaft Großpolen</i>
<i>Województwo zachodniopomorskie</i>	<i>Wojewodschaft Westpommern</i>	<i>Woiwodschaft Westpommern</i>

Od chwili wejścia w życie reformy administracyjnej Polski (1.1.1999 r.) nazw województw w większości przypadków nie tworzymy już od nazw ich stolic, np. *województwo zielonogórskie* (*Woiwodschaft Zielona Góra*), *województwo nowosądeckie* (*Woiwodschaft Nowy Sącz*), *województwo leszczyńskie* (*Woiwodschaft Leszno*). Wśród 16 nowych województw zaledwie w trzech przypadkach nazwa pochodzi od stolicy województwa, tzn. *Lublin* – *województwo lubelskie* (*Woiwodschaft Lublin*), *Opole* – *województwo opolskie* (*Woiwodschaft Oppeln*) oraz *Łódź* – *województwo łódzkie* (*Woiwodschaft Lodz*). W pozostałych przypadkach nazwa określa najczęściej terytorium historyczne, np. *śląskie* (*Schlesien*), *pomorskie* (*Pommern*), *małopolskie* (*Kleinpolen*).

Ponadto jak widać z powyższego zestawienia, w języku polskim struktura formalna terminu składa się z rzeczownika i przymiotnika. W języku docelowym jest to grupa rzeczownikowa składająca się z dwóch rzeczowników. Jedynie w przypadku *województwa lubuskiego* mamy do czynienia w języku niemieckim z inną strukturą formalną. Jednak, jak podaje Bettina Horn (MDÜ 5-6/99: 51), która mieszka w sąsiedztwie tego województwa, większość mieszkańców Brandenburgii stosuje w mowie potocznej określenia *Lubusker Woiwodschaft*, natomiast w mediach niemieckich używa się określenia *Woiwodschaft Lebus*.

Powyższe uwagi skłaniają do sformułowania następujących postulatów, którymi należałoby się kierować przy tworzeniu propozycji tłumaczeń zbiorów terminologicznych:

1. należy unikać jakichkolwiek nieścisłości gramatycznych ze względu na pełnioną przez przetłumaczone terminy rolę wzorca;
2. należy przestrzegać zasady pełnej konsekwencji zarówno na poziomie rozwiązań gramatycznych, jak i wyboru określonych ekwiwalentów;
3. należy dążyć do zbliżenia tłumaczenia do konwencji językowych typowych dla jego odbiorcy.

Bibliografia

- Biuletyn TEPIS* 41/2000. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS, 27.
Chodera, J., S. Kubica, A. Bzdęga (2003), *Podręczny słownik niemiecko-polski*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1139.
Duden (2003), *Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim: Dudenverlag, 1753.

Encyklopedia internetowa Wikipedia: <http://de.wikipedia.org/wiki/Woiwodschaft>.
Horn, B. (1999), „Neue Wojewodschaftsbezeichnungen“, *MDÜI*, 5-6/99, 51.
Kierzkowska, D. (red.) (2005), *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS, 89.
PONS (2001), *Duży słownik polsko-niemiecki*. Poznań: Wydawnictwo LektorKlett, 496.
Walewski, S. (2002), *Langenscheidt Słownik kieszonkowy polsko-niemiecki, niemiecko-polski*. Warszawa: Langenscheidt Polska, 506.
Zipper, A., E. Urich (1919), *Słownik kieszonkowy języków polskiego i niemieckiego*. Berlin: Langenscheidtsehe Buchdruckerei.

SUMMARY

This article is devoted to an analysis of the German equivalents of the names of Polish local-government bodies and provinces, as accepted by the Convention of the Marshals of the Republic of Poland on 4 March 2000. The author examines mistakes in translation and on their basis formulates three general demands that should be followed by everyone who puts forward proposals for the translation of relevant terms. Firstly, it is necessary to avoid any grammatical inaccuracies, since translated terms function as a model. Secondly, one needs to abide by the rule of full consistency both with regard to grammatical solutions and to the choice of specific equivalents. Finally, one should try to bring a translation closer to the language conventions typical of its recipient.